

جایگاه تفکر خلاق در سیره نبوی/ پیامبر مرد اندیشه و تفکر

سیره پیامبر(ص) سرشار از روش ها و برنامه های تربیتی مبتنی بر تفکر بوده و از مختصات برجسته این سیره، منطق عملی آن است.

خبرگزاری مهر-گروه دین و اندیشه: سیره پیامبر(ص) سرشار از روش ها و برنامه های تربیتی مبتنی بر تفکر بوده و از مختصات برجسته این سیره، منطق عملی آن است.

سیره پیامبر(ص) سرشار از روش ها و برنامه های تربیتی مبتنی بر تفکر بوده و از مختصات برجسته این سیره، منطق عملی آن است. بدین معنا که در اسلام اصول محکم مانند اصول برهانی در ابعاد مختلف رفتاری از جمله رفتار فردی، اجتماعی، خانوادگی، مدیریتی، تبلیغی، فرهنگی، آموزشی و غیره وجود دارد. به عبارت دیگر، در همه این محورها، سیره و سبکی مخصوص به خود دارد. چنان که از واژه سبک مفهوم صلابت، محکمی، استواری، بقا و دوام برداشت می شود، این سیره ها نیز اصولی پابرجا و با ثبات و مستحکم دارد.

پیامبر، مرد اندیشه

رسول اعظم(ص) از همان اوایل زندگی که در سرزمین اجدادی، در اطراف مکه به شبانی می پرداخت، به تفکر و تعقل اهتمامی ویژه داشتند و با عزلت و تنهایی در آن سکوت صحرا، ساعت ها به فکر فرو می رفتند و در امر وجود و حیات و نظام خلقت و رسالت آینده شان غور می کردند. ایشان به واسطه این تفکر و تعقل، در دنیایی غیر از دنیای قوم خود می زیستند. محصول آن تفکر و تعقل، روی آوردن با همه وجود به آفریدگار و تسلیم در برابر او بود. *إِنِّي وَجْهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَقِيقًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ*؛ به راستی که من، خالصانه، روی دل به سوی کسی داشته ام که آسمان ها و زمین را آفرید و من از مشرکان نیستم. (انعام 77).

تدبیر و تفکر و دور اندیشی، از صفات برجسته و ویژگی های آموزشی پیامبر(ص) است که در کارکردهای فردی و اجتماعی آن حضرت و در طول زندگی پر برکت ایشان کاملاً نمایان است. پیامبر اکرم(ص) به این موهبت الهی تأکید کرده و فرموده اند: *171#&*؛ خداوند متعال به بندگانش، چیزی بهتر از عقل نبخشیده است» محدث قمی به نقل از ابن ابی هاله آورده است: *171#&*؛ رسول خدا(ص) پیوسته در اندوه و تفکر بود و هرگز استراحت و آسایش نداشت».

تفکر، محور دعوت و آموزش پیامبر(ص)

پیامبر(ص) اساس ارزش و عظمت انسانی را به میزان بهره مندی او از تفکر و تعقل دانسته اند و می فرمایند: *171#&*؛ انا را یتیم الرجل کثیر الصلوة، کثیر الصیام فلا تباهوا به حتی تنظرو کیف عقله؛ به افزونی نماز گزاردن و روزه گرفتن کسی مباهات نکنید، تا آنکه بنگرید عقلش به چه میزان است.

با مطالعه و اندیشه درباره وضعیتی که قوم رسول خدا(ص) در آغاز بعثت داشتند و موقعیتی که در پرتو رهبری الهی و خردمندان این پیامبر خدا و نیز آیین و دستورات دینی همسو با خرد و تفکر و اندیشه ایشان پیدا کردند، می توان فهمید که آن حضرت، خردمندترین و دور اندیش ترین مردم جهان بوده است. ایشان مردمی را که در پرتگاه جهل و خرافات غلتیده بودند و جز خشونت، فخر فروشی، غارت، تندخویی و بادیه نشینی کارنامه ای نداشتند، چنان تربیت و رهبری کردند که پرچمدار عدالت، آزادی، دانش و خردمندی گشتند.

خداوند در آیات بسیاری، به تفکر و تدبیر امر کرده و قرآن کریم، سراسر، تفکر یا دعوت به تفکر است به گونه ای که یا به طور مستقیم دعوت به تفکر کرده یا به طور غیر مستقیم، مطالب آن به گونه ای عنوان شده که باید در آن تفکر کرد. همچنین، صلاح حیات، وابسته به تفکر و درستی آن است.

عبد بن حمید، ابن ابی الدنیاء ابن المنذر، ابن حیان، ابن مردویه و ابن عساکر حدیثی را از پیامبر (ص) نقل کرده اند که شبی پیامبر به عبادت برخاستند و مشغول نماز شدند و تا صبح سخت گریستند تا آنکه بلال اذان نماز صبح را گفت و متوجه حال پیامبر شد و از ایشان جویا گردید. پیامبر (ص) فرمودند ویل لمن قرأها و لم یتفکر فیها؛ آیاتی بر من نازل شده است و وای بر حال کسی که این آیات را بخواند و در آن تفکر نکند.

کسانی که در حیات خود تعقل و تفکر ندارند، به نتایج مفیدی در زندگی نمی رسند، چرا که *171#&*؛ الانسان بعقله» (انسان به عقلش

است) و 171#& دعامة الانسان العقل» (ستون وجود آدمی عقل است). به همین دلیل است که پیامبر فرمودند: 171#&; همه نیکی ها به وسیله تفکر یافته می شود آن که عقل ندارد، دین نداشته و تفاوتی با چهارپا ندارد».